



Льюїс Керрол

Аліса в Задзеркаллі



Льюїс Керролл Аліса в Задзеркаллі

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=5807220

Аннотація

«Аліса в Задзеркаллі» – продовження всесвітньо відомої казки англійського письменника Льюїса Керролла про чарівні подорожі та незвичайні зустрічі дівчинки Аліси.

Цього разу Аліса вирішує прогулятися крізь поверхню дзеркала та стає учасницею незвичайної шахової гри, спочатку на правах Білого Пішака, а потім – Королеви.

Книга є українською адаптацією тексту Льюїса Керролла, що адресована малюкам, але вона буде цікава і для дорослої аудиторії, що шанує майстерність якісного перекладу, витончену мовну гру, веселі шахові загадки та парадокси.

Переклад книги здійснив талановитий український письменник Валентин Корнієнко.

Содержание

Авторова передмова	7
Розділ перший. Задзеркальний дім	9
Розділ другий. Сад квітів, які вміли розмовляти	16
Розділ третій. Задзеркальні комахи	23
Кінець ознакомительного фрагмента.	27

Льюїс Керрол

Аліса в Задзеркаллі

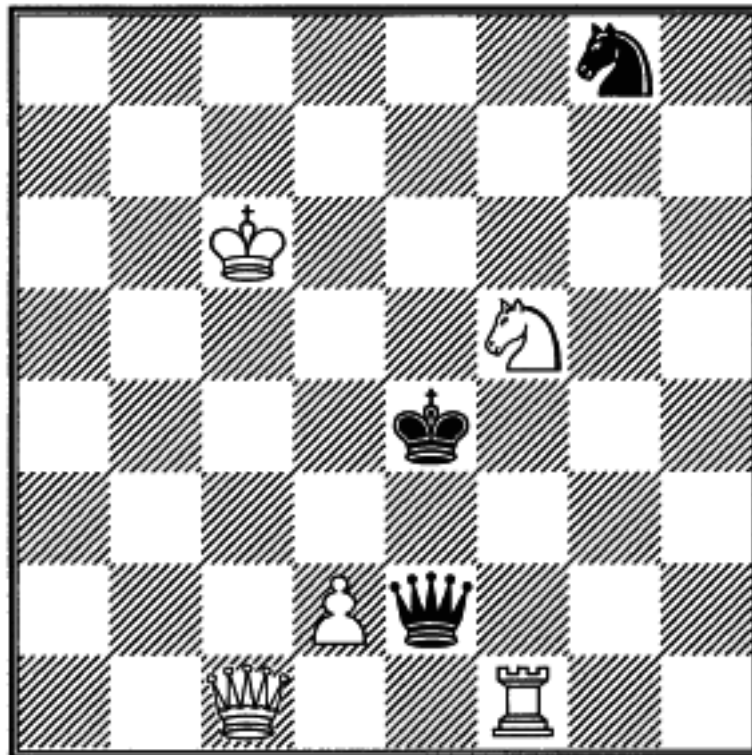
БІЛІ

Білий Пішак (Аліса) починає і стає Королевою за 11 ходів

1. Аліса зустрічає Чорну Королеву
2. Аліса через d3 (залізниця)
2. Аліса ходить на d4 (Круть і Верть)
3. Аліса зустрічає Білу Королеву (з шаллю)
4. Аліса ходить на d5 (крамничка, ріка, крамничка)
5. Аліса ходить на d6 (Шалам-Балам)
6. Аліса ходить на d7 (ліс)
7. Білий Кінь бере Чорного Коня
8. Аліса ходить на d8 (коронація)
9. Аліса стає Королевою
10. Аліса «рокірується» (бенкет)
11. Аліса бере Чорну Королеву і виграє партію

ЧОРНІ

1. Чорна Королева відходить на h5
2. Біла Королева ходить на c4 (ловить шаль)
3. Біла Королева ходить на c5 (стає Вівцею)
4. Біла Королева відходить на f8 (залишає на полиці яйце)
5. Біла Королева ходить на c8 (рятуючись від Чорного Коня)
6. Чорний Кінь ходить на e7
7. Білий Кінь ходить на f5
8. Чорна Королева йде на e8 («екзамен»)
9. Королеви «рокіруються»
10. Біла Королева ходить на a6 (суп)



DRAMATIS PERSONAE¹

(Розміщення перед початком гри)

БІЛІ

Фігури

Круть
Одноріг
Вівця
Біла Королева
Білий Король
Дідусь
Білий Лицар
Верть

Пішаки

Стокротка
Хтось

¹ Дійові особи (лат.).

Устриця
Тигрова Лілея
Троянда
Устриця
Жабун
Стокротка

ЧОРНІ

Пішаки

Стокротка
Салонний Саєць
Устриця
Крихітка Луї
Оленя
Устриця
Кеп Ель-Юшник
Стокротка

Фігури

Шалам-Балам
Тесля
Морж
Чорна Королева
Чорний Король
Крук
Чорний Лицар
Лев

Авторова передмова

Оскільки шахова задача, подана на попередній сторінці, декотрих читачів загнала в глухий кут, певно, годилося б пояснити, що її складено згідно з правилами – якщо говорити про самі ходи.

Правда, черговості ходів чорних та білих дотримувано не так суворо, як належало б, а «рокірування» трьох Королів просто означає, що всі вони потрапляють до палацу; але кожен, хто завдасть собі клопоту порозставляти фігури і зробити зазначені ходи, впевниться, що «шах» Білому Королю на 6-му ході, втрата чорними Коня на 7-му та фінальний «мат» Чорному Королю абсолютно відповідають законам гри.

Нові слова у вірші «Курзу-Верзу» викликали певні незгоди щодо їхньої вимови: тож, мабуть, годилося б дати пояснення і з цього приводу. У «яски» наголос слід робити на останньому складі, а в «марамульки» – на передостанньому.

Різдво 1896р.

Дитя із соняшним чолом
І дива спраглим зором!
Хай все змінилося кругом
І розділя нас море,
Ця повість – дар мій, знаю, вмить
Тебе, мій друже, звеселить.

Твоїх не видно зір-очей,
Не чуť дзвіночка сміху,
Ти панна вже – й мене, ачей,
Забула... Але втіха
Зігріє дні мої однак,
Як ти спізнаєш казки смак.

Я почато ще давніш,
Як сонце літнє сяло,
Під сплески весел у човні
Прості слова звучали.
Ті сплески в пам'яті живуть,
Хоча літа ячать: забудь!

Ходи ж, послухай, не барись,
Допоки голос грізний
Гукне до одру – й не просись
Тоді – вже буде пізно.
Ми діти, сиві вже нехай,
Нас спать лягати й не благай!

Довкіл мороз, сліпучий сніг,
Похмурий шал хурдиги,
А в нас – дитячий, щасний сміх,
Багаття жаром диха.

В обіймах казки не страшні
І лютої негоди дні.

Хай тихої зажури флер
На повість ліг спроквола,
Хай сонцесяйний день помер,
І літо захололо,
Та чарів казки подих зла
Не розіб'є, не подола².

² У цьому вступному вірші Керролл пригадує «південь золотий» 1862 р., коли він і його приятель Робінсон Дакворт вирушили в човні з трьома маленькими доньками ректора Ліддела на прогулянку вгору по Темзі. «Перша» – то старша серед сестер Лоріна Шарлотта, якій на той час було 13 років, «Друга» – десятирічна Аліса Плезнс, яка стала прообразом Аліси; а «третья» восьмирічна Едіт.

Розділ перший. Задзеркальний дім

Одне було ясно: біле кошеня тут ні до чого, у всьому завинило чорне. Ось уже із чверть години мама-кішка вмивала Сніжинку (яка, зрештою, не дуже й пручалася), тож наробити шкоди вона просто не мала коли.

А на те, як Діна вмиває своїх діток, варто було подивитися: однією лапою вона притискала бідолашку вухом до підлоги, а другою терла їй писочок, починаючи з носа. Ось і тепер, як уже згадано, вона працювала в поті чола над білим кошеням, а те лежало собі слухняно і навіть помуркувало – мабуть, відчувало, що все те робиться для його ж таки добра.

З чорним кошеням Діна впоралася раніше, тож поки Аліса, згорнена калачиком у кутку великого фотелю, сонливо мурмотіла щось собі під ніс, воно затіяло несамовиту гру з клубком прядива, сьак-так змотаного Алісою, і мотиляло ним доти, доки не розсотало знов. Тепер, сплутане і все в ковтунах, прядиво розтяглося по килимку перед каміном, а Кицюня ганялася посеред нього за власним хвостом.

– О маленька вреднюча нечемо! – вигукнула Аліса, підхопила кошеня і легенько поцілувала в писочок – мабуть, на знак того, що воно в неласці.

– Їй-бо, Діні слід подбати про твої манери! Чуєш, Діно? Це твій обов'язок! – додала вона якнайсуворіше, з докором позираючи на кішку, а тоді забралася назад у фотель, прихопивши з собою кошеня й вовну, і знову заходила коло прядива.

Проте діло в Аліси йшло мляво, бо вона без угаву гомоніла: то до кошеняти, то сама до себе. Кошеня чемно сиділо в неї на коліні і вдавало, ніби пильнує за роботою. Час від часу воно делікатно торкалося клубка лапкою – мовляв, і раде б допомогти, та не знає як.

– А чи відомо тобі. Кицюню, що буде завтра? – озвалася до нього Аліса. – Угадала б, якби посиділа зі мною вранці біля вікна, але Діна саме тебе чепурила. Я ж дивилася, як хлопці хмиз на вогнище збирали (а хмизу для нього, Кицюню, треба чимало!). Збирали-збирали та й облишили, бо дуже схолодніло й пішов сніг. Але нічого, Кицюню, дивитися на вогнище підемо завтра!

Тут Аліса обвила нитку кошеняті довкола шиї – просто так, аби побачити, як йому пасуватиме. Кошеня стало виборсуватись, клубок скотився на підлогу і розсотався знов.

– Знаєш, Кицюню, яка я була лиха за оцю твою шкоду? – повела далі Аліса, тільки-но вони повмощувались у фотелі знов. – Ледь не виставила тебе за вікно, на сніг. І це було б тобі, нечемного, цілком по заслугі! Ага, не знаєш, де подіти очі? Ось не перебивай мене! (Тут вона піднесла догори пальця).

– Зараз я покажу всі твої провини. Перше: поки Діна тебе вмивала, ти двічі кавкнула. Навіть не переч: я чула на власні вуха! Що ти сказала? (Аліса вдавала, наче кошеня справді розмовляло.) Лапка тернула очко? Мамина? А чого було витрішки продавати? Заплющила б очі, і все було б гаразд.

– Ну, годі вже виправдовуватися, слухай-но далі! Друге: коли я налила Сніжинці молока, ти за хвоста відтягнула її від миски. Кажеш, пити захотілося? А їй, гадаєш, не хотілося?.. І третє: досить мені було відвернутись, як ти розсотала все прядиво. Аж три провини, Кицюню-любуню, і тебе ще не покарано за жодну: усі твої покарання, ти знаєш, я відкладаю на середу...

«А що, коли б і мої покарання складати отак до купи? – мовила Аліса вже радше до себе. – Що б то на мене чекало у день розплати Гадаю, тюрма, не інакше! Або стривай... може, за кожну провину мене б лишали без обіду, – тоді в гіркий день розплати я мала б не пообідати разів із п'ятдесят!.. Ну, я б не надто злякалася! Куди легше стільки не з'їсти, аніж з'їсти!»

– Чуєш, Кицюню, як шурхотить об шибку сніг, – м'яко та лагідно, мовби хто ізнадвору обцілює вікно!.. Сніг, мабуть, закоханий у дерева й поля, якщо так ніжно їх цілує. А тоді повиває їх білою ковдрою і, либонь, приказує: «Люлілюлі, кохані! До літа, до літа...»

– А як літо приходить і вони, Кицюню, прокидаються, то вбираються в зелені шати і пританцьовують з кожним вітерцем... Ох, як це гарно! – вигукнула Аліса, заплескала в долоні і знову впустила клубок.

– Як би мені хотілося, щоб так і було! Бо гаї, я певна, восени засинають – вони такі сонні у жовклому листі...

– Слухай, Кицюню, а в шахи ти граєш? Не смійся, золотко, – я цілком серйозно. Бо коли ми сьогодні грали, ти так дивилася, мовби все розуміла... А коли я сказала «Шах!», ти аж замуркотіла! Ох, Кицюню, який то був гарний шах! І я б таки виграла, якби вражий кінь не ввігнався між моїх фігур! Кицюню, люба, нумо гратися, ніби ти...

Тут я хотів би тобі оповісти бодай дещо з того, що звичайно починалося улюбленим Алісиним «Нумо гратися...»

Не далі, як учора вони з сестрою добряче посперечалися. А все почалося із «нумо гратися в королів та королев». Сестра, яка у всьому любила точність, доводила, що це неможливо, бо їхніх Величностей лише двоє, тож Аліса, врешті, мусила поступитися. «Гаразд, – сказала вона, – тоді ти будеш кимось одним, а я – всіма іншими».

А раз вона мало не на смерть налякала свою стару нянечку, зненацька крикнувши їй у саме вухо: «Нумо гратися, нянечко, в гієну і кістку. Я – голодна гієна, ти – кістка!»

Але ми відбігли від Алісиної розмови з кошеням. Отже, Аліса сказала:

– Нумо гратися, Кицюню, в Чорну Королеву. Знаєш, що я думаю? Якби тобі отак сісти та згорнути на грудях передні лапки, ти була б викапана Чорна Королева! От спробуй, золотко!

Аліса взяла із шахового столика Чорну Королеву і поставила її перед кошеням: мовляв, дивись і наслідуй!

Проте нічого з того не вийшло, і насамперед тому, що, коли вірити Алісі, кошеня нізащо не хотіло як слід згорнути лапки! Тож за покару Аліса виставила його на камін перед Дзеркалом – хай бачить, яке воно вреднуче.

– Якщо ти зараз же не схаменешся, – додала вона, – я спроваджу тебе он туди, за Дзеркало. Ну, що ти на це скажеш?

– От якби ти менше говорила, а більше слухала, я б розповіла тобі дещо про Задзеркальний дім. По-перше, як бачиш, там є світлиця – точнісінько, як наша, тільки все там навпаки. І все добре видно, коли стати на крісло, – усе, окрім каміна. Ох, і кортить же кинути на нього оком! Цікаво, чи горить у них взимку вогонь? Бо це завжди таємниця, – хіба як закуритися наш камін – тоді й там з'явиться димок. Правда, дим вони можуть пускати задля омани – щоб ми подумали, ніби й у них горить вогонь... І книжки в них подібні до наших, тільки слова не так написані. Я це знаю напевно, бо якось показала їм нашу книжку, а вони мені – свою.

– Ну то що, Кицюню, хочеш пожити в Задзеркальній квартирі? Цікаво, чи давали б тобі там молока? Хоча, може, задзеркальне молоко й не питне... Отак-то, Кицюню... А далі йде задзеркальний коридор. Якщо двері нашої вітальні розчахнути навстіж, очам відкривається краєчок коридору в тім домі – поки його видно, він точнісінько, як наш, але, хтозна – може, там, де його не видно, він геть інший?.. Ох, Кицюню-любуню... От якби нам з тобою пробратися в Задзеркалля! О, скільки там, мабуть, чудес!

– Нумо гратися, Кицюню, ніби ми вже там: ніби дзеркало розтало і крізь нього можна пройти, мов крізь туман... О, диви, диви, воно вже, мов туман! Пройти крізь нього тепер – невелика штука...

Кінець цієї тиради Аліса виголосила вже стоячи на каміні, хоча й сама не пояснила б, як там опинилася. А дзеркало й справді стало повільно танути, як лискуcho-срібляста мла.

Мить – і Аліса пройшла крізь нього й легко зіскочила в Задзеркалля. Найперше вона глянула, чи горить у каміні вогонь, і радісно пересвідчилася, що таки горить, – так само яскраво та весело, як і той, що лишився вдома.

– О, буде мені тепло, як вдома, – подумала Аліса. – Ба навіть тепліше! Бо ніхто мене тут не гнатиме від вогню. От буде смішно: бачити мене тут – бачитимуть, а дістати не зможуть!

Вона почала роззиратись і не без подиву зауважила: все, що видніло з їхньої вітальні, було звичайним і нецікавим, зате решта все – якраз навпаки... Картини на стіні біля каміна здавалися живими, а знайомий годинник на полиці каміна (у Дзеркалі було видно тільки його затилля) мав обличчя якогось карлуватого дідка, що, знай собі, до неї посміхався.

– У нашій вітальні більше порядку, – відзначила подумки Аліса, примітивши у попелі під каміном кілька шахових фігур. Враз вона здивовано зойкнула і присіла навпочіпки: шахові фігури рухались – гуляли! парами!

– Он Чорний Король з Королевою, – промовила Аліса (пошепки, щоб їх не сполохати). – А он Білий Король з Королевою, верхи на лопатці... А он прогулюються попідручки дві Тури... Здається, вони мене не чують...

Аліса нагнулася ще нижче.

– І, напевно, не бачать... Дивно, але мені чомусь здається, ніби я – невидимка...

Тут, на шаховому столику, в неї за плечима щось вискнуло. Аліса рвучко озирнулася й побачила, що то перекинувся Білий Пішак і хвицяє ногами. Вона з цікавістю ждала, що буде далі.

– Ой! Моє малюток! – зойкнула Біла Королева і так несамовито зірвалася з місця, що звалила в попіл Білого Короля. – Моя Лілейка! Моя вінценосна киця! – і вона подерлася догори по ґратках.

– Вінценосна пиця! – скривився Король, тручи забитого при падінні носа. Йому не гріх було й побурчати, бо він із голови до п'ят викачався в попелі.

Аліса дуже хотіла чимось прислужитися, а що бідна Лілейка аж заходила вереском, то Аліса підхопила Королеву й поставила її на столик поруч із галасливою донею.

Королева хапнула повітря й ошелешено сіла: від стрімкої подорожі їй так забило дух, що хвилину-другу вона тільки мовчки тулила до себе крихітну Лілейку.

Трохи віддихавшись, вона гукнула до Білого Короля, що понуро сидів у попелі.

– Стережи...ся вулкану!

– Якого вулкану? – перепитав Король і тривожно зазирнув у камін, певно, гадаючи, ніби там – найпідхожіше для вулкану місце.

– Того, що мене у повітря... висадив, – проказала Королева, ледь переводячи дух. – Вибирайся нагору звичним... шляхом... щоб і тебе не... висадило!

Аліса довго дивилася, як важко – з поперечини на поперечину – Король пнеться каміновими ґратками, і нарешті сказала:

– Ну, так ви й за день до столика не доберетесь. Може, краще я все ж допоможу?..

Але відповіді не було: Король, очевидно, Аліси просто не чув і не бачив.

Аліса взяла його якомога обережніше і піднесла в повітря вже не так рвучко, як Королеву, – щоб, бува, і йому не перехопило дух. Та перш ніж поставити Короля на столик, вона надумала трішки обчистити його від попелу.

Опісля вона розказувала, що зроду не бачила такої гримаси, як у Короля, коли той скумежав, що його несуть і чистять невидимі руки. Він так отетерів, що не міг навіть закричати, тільки очі йому дедалі витріщалися, а рот дедалі роззявлявся. Алісу почало тіпати зі сміху, рука її затремтіла, і вона ледь не впустила Короля додолу.

– Будь-ласка, не корчте таких гримас, – попрохала Аліса, зовсім забувши, що її не чують. – Ви мене смішите, і я вас ледве втримую! І не роззявляйте рота аж так, бо накоптуєтесь попелу!.. Ну ось, тепер ви, здається, досить чепурненький! – сказала вона і, пригладивши Королю волосся, поставила його побіч Королеви.

Король одразу ж беркицьнув голічерева і лежав як неживий, – аж Аліса стривожилася й пішла шукати води, щоб його покропити. Вона обійшла всю світлицю, але нагледіла хіба що пляшечку чорнила, а коли вернулася з нею до столу, з'ясувалося, що Король уже оклигав і злякано перешіптується з Королевою – так тихо, що Аліса заледве могла щось розчути.

– Повір, голубонько, – бідкався Король, – я похолов аж до кінчиків вусів!

– Але ж ти не маєш вусів, – здивувалася Королева.

– Жахлива мить! – правив своєї Король. – Повік її не забуду!

– Забудеш, – заперечила Королева, – хіба що запишеш.

Аліса з цікавістю дивилася, як Король добув із кишені величезного записника і взявся щось там мережити.

Раптом їй сяйнула одна думка: вона вхопилася за кінчик олівця, що сягав Королю аж за плече, і почала писати замість нього!

Бідолаха Король і геть спантеличився: спершу він мовчки борюкався з олівцем, проте пересилити Алісу було годі.

– Серденько, чуєш, – прохрипів Король. – Я мушу завести собі меншого олівця! З цим я не можу впоратись: він пише геть не те, що я хочу.

– І що ж він пише? – перепитала Королева, зазираючи до записника (де Аліса тим часом устигла вивести: «Білий Кінь з'їжджає вниз по кочерзі... І страшенно хилитається...»). – Ні, ти ж хотів записати зовсім не те!..

На столику лежала якась книжка, й Аліса стала її гортати, час від часу позираючи на Білого Короля (вона за нього й досі потерпала, тримаючи чорнило напихваті – на випадок, якби він знову зомлів). Вона погортала сторінки і спробувала щось прочитати.

– Тут усе казна по-якому! – сказала Аліса подумки.

А виглядало воно так:

узруВ-узруВ
икся ікмивш і,ънежамс вуБ
,івжурк в илиларіпС
,икшасп в илшй икълумарам І
.іволод ілурт кЯ

Якийсь час вона сушила собі голову над цією дивовижею, аж врешті її осяяло:

– Це ж бо Задзеркальна Книжка! Досить піднести її до Дзеркала – і всі слова стануть на місця!

Тож ось якого вірша прочитала у книжці Аліса:

Курзу-Верзу³
Був смажень, і швимкі яски
Спіралили в кружві,
І марамульки йшли в псашки,
Як трулі долові.

«Мій сину, бійсь Курзу-Верзу,
То зубий дряполап!
Не знайся з птицею Зу-зу
І велезнем Хап-Хап!»

Меча-штрича він в руки взяв,
Тропив ворожий слід,
І в думній тужі спочивав
Під дервом діодід.

Та раптом – цвист! оглушний цвист!
Кругом погонь вашить,
В тримучім лісі никне лист —
Курзу-Верзу телить!

Він раз мечем! він два штричем,
Аж кervиться торва!
І барбаризнула з плечей
Сміюцька долова!

«Ти вбив грозу Курзу-Верзу?
Ти, слинку, чудодець!
«О лавний день! Стрибай пісень,
Тодімо у ханець!»

Був смажень, і швимкі яски
Спіралили в кружві,
І марамульки йшли в псашки,
Як трулі долові.

– Вірш начебто хвацький, – мовила Аліса, дочитавши останній рядок, – а все ж доволі мудрований! (Вона, бач, не зізнавалася навіть перед собою, що не втямила з нього ні слова.)

³ «Курзу-Верзу» (в оригіналі «Jabberwocky») є, без сумніву, чи не найвизначнішим поетичним нонсенсом англійською мовою. Цей вірш, не вивчаючи спеціально на пам'ять, знають слово в слово англійські школярі багатьох поколінь. «Jabberwocky у» став улюбленим віршем для багатьох визначних людей. Перша строфа цього вірша під назвою «Англосаксонська вірша» з'явилася вперше в журналі «Міш-Меш» («Mish-Masch», 1855), останньому з домашніх публікацій, що їх Керролл створював для розваги своїх братів і сестер.

– Думки в голові аж рояться, а які саме – не доберу! Одне ясно: хтось когось тут уколошкав...

– Ой! – спохопилася вона раптом і скочила на ноги. – Треба поквапитись, бо ще доведеться вертати назад, так нічого й не побачивши! Для початку зазирнемо в сад!

Вона миттю вискочила з кімнати і збігла по сходах. «Якщо можна назвати бігом, – подумала Аліса, – мій новий спосіб швидкісного спуску». Вона лише пальцями торкалася поручнів, не торкаючись ногами сходів: так пропливла вона через передпокій і так випливла б за двері, якби вчасно не схопилася за одвірок. Від зтяжної плавби в повітрі запаморочилася голова, й Аліса майже зраділа, знову ступивши на землю.

Розділ другий. Сад квітів, які вміли розмовляти

– З вершини он того пагорба, – сказала собі Аліса, – я зможу побачити увесь сад. А ось і стежка просто нагору... хоча ні, не зовсім просто (це після того, як стежка зробила не один крутий поворот)... а все ж, сподіваюся, вона мене туди виведе. Ого, як химерно крутить! Не стежка, а штопор! Отут, мабуть, вона повертає нагору... ба ні! Цей поворот веде простісінько до будинку!.. Ану, спробую інакше!

Вона спробувала, але отак блукаючи – вгору-вниз, вгору-вниз – щоразу виходила на будинок. Аж ось вона звернула крутіше, ніж звичайно, і мало не вдарила чолом об стіну.

– Нічого мене вмовляти, – озвалася Аліса до будинку, ніби той із нею сперечався. – Мені ще не час повертатися. Поки що. Це ж довелося б знову проходити крізь Дзеркало назад... до старої вітальні, і... прощайте всі мої пригоди!

Отож вона рішуче повернулася до будинку спиною та й пустилася стежкою знов, запозвавшись нікуди не звертати аж до самого пагорба.

Спочатку все йшло гаразд, і вона була вже подумала: «Ну, цим разом я свого таки доскочу...» Коли це раптом стежка різко крутонула, заходила ходором (саме так Аліса описувала це згодом), і... вона опинилася на самім порозі дому.

– Оце лихо! – скрикнула вона. – Де ж таке бачено, щоб будинки плуталися під ногами!

Проте пагорб звідси було видно як на долоні, тож Алісі нічого не залишалося, як рушати знову. Цього разу вона натрапила на великий квітник: по його краях рясніли сто-кротки, а посередині пишався дуб.

– О Лілеє, – звернулася Аліса до рудої квітки, що граційно колихалася на вітрі. – Як жаль, що ви не вмієте говорити!

– Уміємо, – відказала Тигрова Лілея. – Було б лише з ким!

З превеликого дива Аліса втратила дар мови: здавалося, вона й дихати перестала.

А Лілея й далі знай погойдувалася на вітрі. Нарешті Аліса тихенько, майже пошепки, озвалася знов:

– Невже тут у вас усі квіти говорять?

– Незгірше за тебе, – відповіла Лілея. – Тільки значно голосніше.

– У нас не заведено озиватися першими, – докинула Троянда. – І коли ти заговорила, я була вражена твоєю здогадливістю. «У цьому личку щось є, – сказала я собі, – хоча розумним його не назвеш». Зате колір у тебе годящий...

– Дай спокій її кольорові! – зауважила Тигрова Лілея. – От якби її пелюстки трошки більше підкрутити, була б квітка нівроку.

Аліса не любила критики, тож удалася до розпитування.

– А вам не буває лячно, що вас посаджено просто неба, а доглядати нікому?

– Он дуб посередині, – відказала Троянда. – Чи ж цього не досить?

– А чим дуб зарадить у разі небезпеки? – допитувалася Аліса.

– У нього міцне гілля, – сказала Троянда.

– І що не гілляка, то й дубець! – пропищала Стокротка. – Дуб того й зветься дубом, що мастак віддубасити!

– А ти хіба не знала?! – підхопила інша Стокротка, а за нею й усі решта, тож учинився чималий писк і лемент.

– Замовкніть! – крикнула Тигрова Лілея, розхвильована й розгойдана до краю. – Знають, що мені їх не дістати, – задихано мовила вона, тягнучись тріпотливою голівкою до Аліси, – от і розходилися!

– Не хвилюйтеся, – заспокійливо мовила Аліса і, нахилившись, шепнула стокроткам, які знову починали зчиняти галас:

– А прикусіть-но язички, бо зараз усіх позриваю!

Вмить запанувала тиша, а кілька рожевих стокроток зблідли, як полотно.

– Молодець! – похвалила Лілея. – Стокротки – найприкріші з усіх. Досить одній подати голос, як решта всі зчиняють такий гвалт, що й зів'янути можна.

– Звідки ви вмієте так гарно говорити? – спитала Аліса, сподіваючись розважити Лілею компліментом. – У скількох садках я була – ніде не чула, щоб квіти розмовляли.

– Ось помадай землю, і будеш знати звідки, – сказала Руда Лілея.

Аліса так і зробила.

– Тверда, мов камінь, – відзначила вона. – Але я не розумію, до чого тут це.

– У більшості квітників, – розтлумачила Лілея, – земля пухка, мов перина, і квіти там завше сплять!

Таке пояснення Алісу цілком задовольнило.

– Мені б таке і в голову не прийшло! – зізналася вона.

– А як на мене, то ти взагалі безголова, – дошкульно зауважила Троянда.

– Та й з вигляду дурна. Дурнішої не бачила, – докинула раптом Фіалка.

Аліса з несподіванки ледь не підскочила: досі Фіалка і пари з уст не пускала!

– Краще помовч! – grimнула на неї Лілея. – Наче ти взагалі щось бачила! Сховаєш голову під листям та й похропуєш, а що діється у світі знаєш не більше, ніж зеленоголовий пуп'янок!

– А з людей у саду, окрім мене, ще хтось є? – поцікавилася Аліса, пускаючи повз вуха останні слова Троянди.

– Є тут ще одна квітка: вона вміє пересуватись, як і ти, – сказала Троянда. – Не розумію, як це в тебе виходить... («А хіба ти щось колись розуміла?» – хмикнула Лілея.) – Тільки вона кущуватіша.

– Вона така, як я? – пожвавішала Аліса, осяяна раптовим здогадом: «Десь тут, у саду, є ще одна дівчинка!»

– З вигляду вона така ж неоковирна, – відповіла Троянда. – Тільки темніша і пелюстки в неї, мабуть, чи не коротші.

– Її пелюстки доладні, як у Жоржини, – вставила слово Лілея, – а не розкошлані, як у тебе.

– Але це не твоя провина, – додала Троянда співчутливо. – Просто, коли починаєш в'янути, пелюстки трохи розхристуються. Тут нічим не зарадиш.

Така думка Алісі аж ніяк не сподобалась, і, щоб змінити тему, вона запитала:

– А до вас вона приходить?

– Думаю, незабаром ти її побачиш, – сказала Троянда. – Вона з родини колючих.

– А де в неї колючки? – запитала Аліса не без цікавості.

– На голові, звичайно, – відказала Троянда. – Я, до речі, була здивована, чому в тебе таких немає. Гадала, у вас усі з колючками.

– А ось і вона! – гукнула Мальва. – Я чую її ступу: тупу, тупу!

Аліса хутко озирнулась і побачила... Чорну Королеву!

«Як же вона виросла!» – мимоволі відзначила Аліса.

Королева й справді підросла: тоді, в попелі, вона була якихось три дюйми, а тепер – на півголови вища за саму Алісу!

– Це від свіжого повітря, – озвалася Троянда. – Повітря в нас розкішне!

– Я, мабуть, піду їй назустріч, – сказала Аліса.

Хоча з квітами було й цікаво, але погомоніти зі справжньою Королевою – річ, звичайно, далеко поважніша.

– Нічого в тебе не вийде, – сказала Троянда. – Раджу йти у протилежний бік.

Ця порада, поза всяким сумнівом, була така безглузда, що Аліса мовчки попрямувала до Королеви. І, на превеликий свій подив, тут-таки й згубила її з очей, – зате знову опинилася на порозі будинку.

Аліса розсердилася й відступила назад. Пошукавши Королеву очима (і таки нагледівши її вдалині), вона вирішила, що тепер спробує піти у протилежному напрямку⁴.

Усе вдалося на славу! Не минуло й хвилини, як вона опинилася віч-на-віч з Королевою, і якраз під тим пагорбом, до якого так довго намагалася дістатись.

– Ти звідки? – спитала Королева. – І куди прямуєш? Дивися прямо, говори чемно і не смикай пальцями!

Аліса виконала всі її настанови і якнайчемніше пояснила, що йшла собі своєю дорогою і ось – заблукала.

– Не знаю, що ти називаєш своєю дорогою, – зауважила Королева. – Тут усі дороги – мої. Але скажи, що тебе взагалі сюди привело? – додала вона вже лагідніше. – Поки збираєш думки – роби реверанс, це затягує час.

Алісі було трохи дивно це чути, проте не вірити такій високій особі вона не могла.

«Повернуся додому, і спробую робити реверанси, коли припізнятимусь на обід», – подумала вона.

– Вже час відповідати, – сказала Королева і глянула на годинник. – Коли щось кажеш, розтуляй рота трішечки ширше і не забувай додавати «Ваша Величносте».

– Я просто хотіла глянути на сад, Ваша Величносте...

– Молодець! – сказала Королева і поплескала її по голові, що Алісі аж ніяк не сподобалось. – А щодо саду, як ти його величаєш... то бачила я сади, супроти яких оцей був би дикою пущею.

Аліса на сміла з нею сперечатися і повела далі:

– ...а ще я хотіла вийти на цей пагорб...

⁴ У цих словах явний натяк на те, що «вперед» і «назад» у дзеркалі міняються місцями. Спробуйте піти до дзеркала – зображення зарухається вам назустріч, тобто в протилежному напрямку.

– Щодо «пагорба», – перебила Королева, – то я можу показати пагорби, супроти яких оцей був би долиною.

– Ба ні! – заперечила, нарешті, Аліса, дивуючись власній сміливості. – Пагорб ніяк не може бути долиною. Це – казна-що!

Королева похитала головою.

– Можеш називати це «казна-чим», про мене! – сказала вона. – Але я чувала таке «казнащо», супроти якого це могло б позмагатися в мудрості з тлумачним словником!

Тут Аліса знову зробила реверанс, бо з голосу Королеви їй здалося, що та трішечки ображена.

Вони мовчки йшли далі, аж поки дісталися верху пагорба. На пагорбі Аліса теж кілька хвилин стояла мовчки, оглядаючи краєвид, що відкривався звідти. Але й дивовижний то був краєвид!

З кінця в кінець долина була порізана рівненькими струмочками, а простір між ними ділився на рівні квадрати низенькими живоплотами, що сягали від струмка до струмка.

– Як на мене, то землю тут розбито під величезну шахівницю! – нарешті здобулася на слово Аліса. – Десять тут повинні бути й фігури!..

– Є! – додала вона в захваті, і серце їй схвильовано затьохкало. – Це тут розігрується найграндіозніша з шахових партій! Світова гра! Не знаю, правда, чи це можна назвати світом... Та й славна ж забава! От би стати однією з фігур – бодай Пішаком, аби лиш мене взяли до гри... Хоча, звичайно, найприємніше бути Королевою!

З цими словами вона не без остраху глипнула на справжню Королеву, але та тільки милостиво всміхнулася і сказала:

– Це легко влаштувати. Якщо хочеш, можеш бути Пішаком Білої Королеви, бо Лілейка ще замала для гри! Тим паче, що ти стоїш якраз на Другій клітинці. А дійдеш до Восьмої – станеш Королевою...

Так чи інак, але саме цієї миті вони пустилися бігти. Розмірковуючи про це згодом, Аліса так і не змогла до пуття згадати, що тоді на них найшло, – запам'ятала тільки, що вони бігли, побравшись за руки, і Королева летіла так хутко, що Аліса ледве за нею встигала.

– Мерщій! Мерщій! – репетувала Королева, і хоча бігти ще швидше Алісі було несила, вона не могла перевести подих, аби про це сказати.

Найдивніше в цій пригоді було те, що ні дерева, ні будь-які інші речі довкола не рухалися з місця: хоча б як швидко мчали Королева з Алісою, вони нічого не проминали.

– Може, все оце рухається разом з нами? – розгублено думала Аліса.

Королева, здавалося, прочитала її думки, бо прикрикнула: «Мерщій! Жодних розмов!»

Але Алісі було не до розмов! Вона мала таке відчуття, ніби взагалі більше ніколи не заговорить – так вона засапалася. А Королева знай репетувала:

– Мерщій! Мерщій! – і все тягла її за собою.

– Ми вже там? – пощастило нарешті промовити захеканій Алісі.

– Там? – перепитала Королева. – Ми були там хвилин із десять тому! Мерщій!

Якийсь час вони бігли мовчки, тільки вітер свистів Алісі у вухах.

«Ще зідме з голови все волосся!» – думала Аліса.

– Ну! Ну! – горлала Королева. – Мерщій! Мерщій!

Вони вже мчали так, що, здавалося, линули понад землею, ледь торкаючись її ногами. Нарешті, як Алісі вже зовсім забракло духу, вони спинилися. Аліса побачила, що сидить під деревом і не може відсапатися: голова йшла їй обертом.

Королева прихилила її до стовбура і лагідно сказала:

– А тепер можеш трішечки перепочити.

Аліса з великим зачудуванням розглядалася надовкіл.

– Ото! Я бачу, ми так і залишились під оцим деревом! Усе залишилося, як було!

– Певна річ, – сказала Королева. А ти як хотіла?

– У нас, – пояснила Аліса, ледь переводячи дух, – коли отак довго мчиш, мов ошпарений, то, зазвичай, опиняєшся в іншому місці.

– Яка повільна країна! – зауважила Королева. – А в нас, як бачиш, біжиш, мов ошпарений, аби тільки втриматися на місці. А хочеш дістатися куди інде – біжиш принаймні вдвічі шпаркіше!

– Ой ні, мені нікуди не треба! – сказала Аліса. – Мені добре й тут!.. Тільки дуже спекотно і страх як хочеться пити!

– Я знаю, чим тобі зарадити, – привітно мовила Королева, добуваючи з кишені невеличку коробку. – Коржиком не погребуєш?

Аліса подумала, що відмовлятися буде нечемно, хоч це було зовсім не те, чого їй хотілося. Отже, вона почала гризти коржика. Він був дуже сухий – ще ніколи в житті небезпека вдавитися не була для Аліси такою близькою.

– Доки ти вгамовуєш спрагу, – мовила Королева, – я тут дещо виміряю.

Вона добула з кишені стрічку з дюймовими позначками й заходилася міряти землю, встромляючи то тут, то там маленькі кілочки.

– На третьому ярді, – озвалася Королева, вганяючи в землю черговий кілочок, – я дам тобі настанови... Ще коржика?

– Ні, дякую, – відповіла Аліса. – Одного мені цілком достатньо!

– Сподіваюся, ти вгамувала спрагу?

Аліса не знала, що й відповісти, але, на щастя, Королева не чекала на відповідь.

– На четвертому ярді, – вела вона далі, – я їх тобі повторю – щоб не забула. На п'ятому скажу: «Прощай!» А на шостому – піду.

Аліса не зводила з неї очей. Коли всі кілочки було забито, Королева вернулася до дерева і знову поволі рушила вздовж рядка кілочків. Біля кілочка, що позначав початок третього ярду, вона повернулася обличчям до Аліси і промовила:

– Пішак, як ти знаєш, за першим ходом проскакує клітинку. Тож Третю клітинку ти також проскочиш на всіх парах – тобто паротягом, – і зараз же опинишся на Четвертій. Нею володіють Круть і Верть... П'ята клітинка майже вся залита водою... Шоста – володіння ШаламаБалама... Але ти мовчиш?

– А... хіба... я мала щось сказати, – затинаючись, запитала Аліса.

– Ти повинна була подякувати мені за великодушні настанови, – з суворим докором мовила Королева. – Але вважаймо, що це було сказано. Отож Сьома клітинка – це суцільний ліс, але один із Кінних Лицарів покаже тобі шлях... А на Восьмій клітинці ми обидві будемо Королевами, і відсвяткуємо це!

Аліса підвелася, зробила реверанс і знову сіла.

Біля наступного кілочка Королева обернулася ще раз.

– Коли тобі забракне слова – скажи його по-французькому! – зауважила вона. – Ходи носакми врізнобіч! І пам'ятай, хто ти!

І не дожидуючи нового Алісиного реверансу, Королева підбігла до наступного кілочка, мигцем обернулася, сказала: «Прощай!» і кинулася до останнього.

Хтозна, як саме це сталось, та щойно Королева його сягнула, як ураз пропала з очей⁵. Чи то вона розтанула в повітрі, а чи гайнула до лісу («А прудка вона, як вітер!» – подумала Аліса) – сказати було годі: зникла – та й усе.

Зате Аліса добре затирила, що вона – Пішак і що незабаром її хід.

⁵ Якщо глянути на розміщення шахів на діаграмі, що її подає в передмові автор, неважко помітити, що Аліса (білий пішак) і Чорна Королева стоять поряд на сусідніх клітинках. Перший хід задачі: Королева йде на h5.

Розділ третій. Задзеркальні комахи

Спершу, звичайно, належало оглянути місцевість, де вона мала ходити.

— Зовсім, як на уроці географії, — подумала Аліса, спинаючись навшпиньки, щоб побачити якнайдалі. — Головні ріки? Нема жодної. Видатні гори? Хіба ця, що я на ній стою, але навряд чи вона має назву. Головні міста... Ой, а що то за створіння ген-ген аж отам збирають мед? Ба ні, то не бджоли — хіба їх побачиш з такої далечі?..

Якусь часину Аліса стояла мовчки, пильнуючи за одним із тих створінь, що метушилися поміж квітів, запускаючи в них свій хоботок.

«Достоту, як бджола», — подумала Аліса.

Але те створіння аж ніяк не могло бути звичайною бджолою; і це й справді була не бджола, а слон, як вона невдовзі збагнула. Від такого відкриття Алісі аж дух перехопило.

— Яи ж велетенські там мусять рости квіти! — подумала Аліса. — Такі собі безверхі будинки на палях замість стеблин!.. А скільки ж то меду можна з них набрати!.. Мабуть, я збіжу донизу...

— Ні, ще не тепер, — сказала вона, стримавши негайне бажання бігти. — Перш ніж туди йти, треба запастися гарненькою замашною гілкою — відмахуватись від слонів... Ото буде потіха, коли мене запитають удома, як мандрівка, а я відповім: «О, мандрівка була хоч куди, тільки — тут вона за своїм звичаєм ледь скинула головою, — тільки... стояла страшенна спека, і не було спасу від слонів!»

— Спускаюсь-но я з іншого боку, — сказала вона трохи перегадом. — А до слонів завітаю пізніше. Тим більше, що мені так і кортить потрапити на Третю клітинку!

Здобувшись на таке виправдання, Аліса збігла з пагорба і перескочила перший із шести струмків⁶

— Квиточки, будь ласка! — загукав Контролер, просуваючи у вікно голову.

Усі відразу попростягували свої квитки. Квитки були хіба лиш трохи менші за самих пасажирів, і, здавалося, заступили увесь вагон.

— А ти що? — сказав Контролер, сердито глипнувши на Алісу. — Твій квиток, дитино!

І безліч голосів хором («Наче в пісні», — подумалось Алісі) закричали:

— Не затримуй його, дитино! Знаєш, скільки коштує його час? Тисяча фунтів — одна хвилина!

⁶ Шість струмків — то шість горизонталей, що відділяють Алісу від восьмої, куди вона прагне потрапити, щоб стати Королевою.

– Боюсь, я без квитка, – злякано мовила Аліса. – Там, де я була, не було залізничної каси...

І знову гримнув хор голосів:

– Там, де вона була, не знайшлося місця для залізничної каси. Знаєш, скільки коштує там земля? Тисяча фунтів – дюйм!

– Не викручуйся! – зауважив Контролер. – Можна було купити в машиніста.

І ще раз зазвучав хор голосів:

– Машиніст – це той, хто веде паротяг. Знаєш, скільки коштує його дим? Тисяча фунтів – клубочок!

«Краще мені сидіти тихо!» – подумала Аліса.

Цього разу голосів не було, бо й вона мовчала. Однак, на превеликий подив, усі пасажери хором подумали (сподіваюсь, ти уявляєш, що означає думати хором, бо я, зізнатися, аж ніяк):

«Краще тобі сидіти тихо. Знаєш, скільки коштує розмова? Тисяча фунтів – слово!»

– Сьогодні мені ця тисяча фунтів буде снитися цілу ніч! – подумала Аліса.

А Контролер тим часом уважно її розглядав – спершу в телескоп, далі в мікроскоп, а тоді в театральний бінокль. Нарешті він сказав: «Ти їдеш не туди!», зачинив вікно і подався геть.

– Авжеж, така мала дитина, – озвався пан, що сидів навпроти (зодягнутий у білий папір), – мусить знати, куди вона їде, хоч би навіть не знала й свого імені!

А Цап, – він сидів поруч із паном у білому, – заплющився й гучно промовив:

– Вона мусить знати дорогу до залізничної каси, хоч би й не вміла читати!

Ще далі, за Цапом, сидів Жук (та й чудернацькі ж пасажери зібралися у вагоні!), а що тут, здається, було заведено говорити всім по черзі, то Жук підпрягся й собі:

– Доведеться їй вертатися назад багажем!

Алісі не було видно, хто сидів за Жуком, вона тільки почула хрипкий голос:

– Нехай пересяде на інший...

Тут голос закашлявся й замовк.

«З голосу ніби охриплий кінь», – подумала Аліса.

І враз тонісінький-претонісінький голосочок пропищав у неї над самим вухом:

– Маєш слухну нагоду скаламбурити, скажімо: «Де хрип – там грип...»

Інший, напрочуд лагідний голос озвався з глибини вагона:

– На ній треба написати: «Обережно, дівчинка».

До цих голосів долучилися нові («Як багато тут пасажирів!» – подумала Аліса):

– Її треба відіслати поштою... і краще з головпошти, поки вона – з головою...

– Ні, треба телеграмою, в телеграфному стилі...

– Хай сама тягне цей самотяг...

І так далі.

Але білопапірний добродій нахилився вперед і шепнув їй на вухо:

– Не слухай їх, дитино! Краще купляй на кожній зупинці зворотній квиток.

– Ще чого бракувало! – спалахнула Аліса. – Я взагалі не просилася в цю подорож! Я щойно з лісу! І мені хочеться вернутися назад!

– З цього теж вийшов би ловкенький дотеп, – пропищав тонісінький голосочок біля самого її вуха. – щось на зразок: «Раз вліз в ліс, то й сиди собі там пеньочком».

– Не будьте таким докучайлом! – сказала Аліса, роззираючись, бо не могла збагнути, звідки лунає той голосок. – Якщо вам так припекло каламбурити, то робіть це без мене!

Голосочок тільки глибоко зітхнув, – мабуть, він належав якомусь безталанникові.

– Годилося б мовити йому кілька співчутливих слів, – подумала Аліса. – Аби ж тільки воно зітхало по-людському...

Але зітхання було таке кволе, що Аліса не почула б його взагалі, якби їй не зітхнули над самісіньким вухом. Від цього у вусі так залоскотало, що вона й думати забула про безталання нещасної крихітки.

– Я знаю: ти – друг, – знову задзумів голосочок. – Любий і давній друг. І ти не скривдиш мене, дарма що я комаха...

– Яка саме? – трохи занепокоїлася Аліса.

Насправді Алісу цікавило одне: чи не може та комаха часом її уджигнути, але то, певно, було б не надто чемне запитання.

– Невже ти не здо... – почав голосочок, але тут його заглушив пронизливий свист паротяга. Аліса і решта всі у паніці посхоплювалися на ноги.

Кінь, що вистромив був голову з вікна, спокійно втягнув її назад і пояснив:

– Це струмок! Зараз будемо перестрибувати!

Усі ніби заспокоїлись, лише Алісі на саму думку про стрибучі потяги стало якось мультко на душі.

– А втім, я зразу опинюся на Четвертій Клітинці, – потішила себе вона.

Тієї ж миті вагон сторчма здійнявся в повітря⁷. З переляку Аліса вчепилася в те, що трапилося їй під руку. То була Цапова борода.

* * * * *

* * * * *

* * * * *

Але борода наче здиміла, щойно Аліса до неї діткнулася. Аліса чомусь опинилася під деревом, а Комар (ось хто до неї щойно озивався!) колився тепер на гілці якраз у неї над головою і обмахував її своїми крильми.

Комар, звичайно ж, був велетенський («десь із курча завбільшки», – прикинула Аліса), однак зовсім не страшний після того, як вони стільки пробалакали.

⁷ Стрибок потяга переносить Алісу з d2 на d4. Це єдиний «довгий стрибок», дозволений Пішакові. Перескочивши через струмок, Аліса опинилася на третій горизонталі. Потяг доведе її до четвертої.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.